

Waarom we deze podcastreeks met de wereld willen delen?

Omdat het hoog tijd is om de negatieve beeldvorming van mensen die langdurig werkzoekend zijn te doorprikken. Omdat de focus moet verschuiven van 'eigen schuld, dikke bult' naar de structurele problemen die onze arbeidsmarkt zo afstandelijk maken voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. Zij krijgen veel te weinig kansen op een duurzame tewerkstelling. Er heerst met andere woorden jobkansarmoede en dat moeten we bespreekbaar maken.

Werk op maat

Aflevering zeven brengt de werkgeversblik binnen in deze podcastreeks. **Sonja Teughels** van **Voka** (Vlaams netwerk van ondernemingen) en **Eva Verraes** van **HerwIn** (het collectief van sociale circulaire ondernemers) delen hun visie op de uitdagingen waar we vandaag voor staan als het aankomt op het creëren van jobkansen voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities.

Terwijl het in de sociale economie voornamelijk beleidsmatige beperkingen zijn die een rem zetten op meer arbeidsplaatsen, is het bij reguliere werkgevers veel meer gekoppeld aan het bestaande economische klimaat, waarin elk uur moet renderen, waardoor mensen die niet meekunnen op het vereiste tempo vanzelf aan de kant vliegen of blijven.

Nieuwe maatregelen van beleid, zoals het Individueel Maatwerk, vragen tijd om bekend te geraken bij werkgevers en om ook effectief geïmplementeerd te worden. Bovendien verloopt de indicering – lees: het krijgen van een ticket maatwerk – momenteel nog niet van een leien dakje.

Er is nog veel werk aan de winkel, maar over één ding zijn Sonja en Eva het in ieder geval eens: meer kruisbestuiving tussen sociale en reguliere economie is een must.

Meer weten over Sterk Werk?

Extra duiding bij de projecten vind je hier: [Sterk Werk - SAAMO](#)

Voor een overzicht van de podcast kan je hier terecht: www.samvzw.be/sterkwerkpodcast

Transcriptie aflevering 7:

Fijn dat je luistert naar Sterk Werk, de podcast die jobkansarmoede bespreekbaar maakt en de negatieve beeldvorming rond langdurige werkloosheid doorprijkt.

Lynn

Welkom in een nieuwe aflevering van Sterk Werk, deze keer van bij Herwin in Gent. Ik stel voor dat we beginnen met een kort voorstellingsronde van jezelf, maar ook van de organisatie waarin je werkt.

Eva

Ik ben Eva Verraes, directeur bij Herwin. Herwin is het collectief van een honderdtal sociaal circulaire organisaties. Dat betekent dat zij specifiek inzetten op de tewerkstelling van kansengroepen. Samen stellen zij ongeveer 11.000 medewerkers tewerk, waarvan 80% allemaal toch wel echt behoefte hebben aan extra begeleiding en ondersteuning op de werkvloer.

Sonja

Ik ben Sonja Teughels, ik ben senior adviseur bij Voka. Voka is een Vlaamse netwerk van ondernemingen. Wij hebben ongeveer een 16.000-tal reguliere ondernemingen in diverse sectoren, van klein tot groot, van diensten over productie. Ik werk daar op het kenniscentrum, wat zich voornamelijk bezighoudt met lobby, studiewerk, belangenbehartiging, een stukje mee de beleidsagenda bepalen op de langere termijn.

Lynn

Ik zou willen beginnen met een woordexperimentje. Wij willen namelijk de term jobkansarmoede koppelen aan deze podcastreeks en ik vroeg mij af wat het eerste is waar je aan denkt als je dat woord hoort.

Eva

Een eerste reactie is dat het misschien toch al een betere term is die de werkelijkheid vat. Want in ons jargon spreken wij vaak over een afstand tot de arbeidsmarkt, terwijl ik er meer en meer van overtuigd ben dat het de arbeidsmarkt is die voor een hele grote en groeiende groep mensen een afstand, als dan niet willens nillens, geeft of creëert. Het feit dat het perspectief hier vertrekt vanuit het ontbreken aan kansen op het hebben van een job, is misschien wel eindelijk een antwoord op het omgekeerde van het afstand hebben tot een arbeidsmarkt.

Lynn

En bij jou?

Sonja

Ja, ik kan dat wel volgen. Afstand tot de arbeidsmarkt is in mijn ogen altijd een beetje een wat theoretisch concept geweest. Ik denk ook wel dat het meer en meer draait om mensen die kansen hebben of minder kansen hebben. Ik denk dat heel veel bepaald wordt door uit welk nest je komt. Welke kansen je kreeg in je onderwijs kan zeer bepalend zijn. De kansen die je later krijgt in je loopbaan: wie kom je allemaal tegen? Soms zit het in een klein hoekje, hè. Soms geven mensen je een tip of geven ze je een connectie die maakt dat je je eerste toffe job op zak hebt, maar evengoed heb je dat ook niet. Dus er zijn wel wat kansen en soms zijn dat toevalligheden, maar er zijn natuurlijk ook structurele kansen of structurele gebreken aan kansen. Dus ik denk dat de term een betere term is dan afstand tot de arbeidsmarkt. Daar volg ik Eva in.

Lynn

En in deze reeks, maar ook in het sectorproject van SAAMO draait het om duurzaam werk. Ik wil eens weten hoe jullie daar invulling aan geven en wat voor jullie de pijlers zijn om te kunnen spreken van duurzaam werk.

Sonja

In het verleden, zeker binnen het sociaal overleg onder sociale partners, vakbonden en werkgevers en misschien ook wel onder werkgevers onderling, is duurzaam werk altijd wel wat een beladen term geweest. Omdat die een soort tweedeling inhoudt van: er zijn goeie jobs en dan zijn er de slechte jobs, er zijn de duurzame en de niet duurzame. En dan kom je vrij snel bij de vraag: wat is dan duurzaam? Voor de ene partij is duurzaam een contract van onbepaalde duur. Of sommigen zeggen: dat is een vaste benoeming, nog beter. Dan raak je nooit meer weg van werk. Maar is dat dan duurzaam?

Vanuit Voka hebben wij altijd gezegd: duurzaam is voor ons een job die een zekere continuïteit heeft, die een zekere voorspelbaarheid heeft, die toch ook wel wat rechtszekerheid biedt naar rechten, naar relaties die mensen opbouwen, die niet van de ene op de andere dag zomaar kan verdwijnen.

En misschien nog belangrijker dan de hele discussie rond contracten en zo meer, is ook wel het feit dat daar kansen in liggen -ik knoop terug aan bij uw eerste punt-, om door te groeien, om te leren, promotie maken -zo ge wilt, hè- dat mensen zich ook een stukje gaandeweg

kunnen verrijken. Als dat in een job zit: een stukje zekerheid, voorspelbaarheid, maar ook waardering en kansen, kansen om vooruit te geraken in het leven, dan is dat een duurzame job. En dat is een heel andere invulling dan zeggen: duurzaam is enkel en alleen alle jobs die vastbenoemd of van contractueel onbepaalde duur zijn.

Eva

Ik vind het een heel mooie formulering zoals Sonja ze geeft. Vanuit sociale economie betekent duurzaam voor ons ook volwaardig. Dat is een heel fundamenteel verschil met vrijwilligerswerk of bezigheidstherapie: mensen moeten maar iets doen in ruil voor de werkloosheid, om maar een brugje te slaan naar de verplichte gemeenschapsdienst. Bij ons gaat het over volwaardige tewerkstelling. Er staat een volwaardig loon tegenover een volwaardig job, waar rechten en plichten aan verbonden zijn. En waarom benadruk ik dat? Omdat we spreken over een groep van mensen die vaak heel langdurig werkloos zijn en al dan niet een brokkelparcours hebben van korte contracten, tijdelijke jobs en eigenlijk vaak ook geen volwaardige job of volwaardige tewerkstelling. Want dat is daar fundamenteel mee verbonden. Het gaat ook over het feit dat we mensen willen laten groeien. Het start al bij welk talent iemand heeft: wat kan hij of zij. Het gaat over een groep van mensen die dat vaak nog nooit heeft kunnen ontdekken binnen een werkcontext. Dus voor ons gaat die volwaardigheid, die duurzaamheid in de eerste plaats daarover.

Aanvullend: als ik spreek over een collectief van sociaal circulaire ondernemingen, dan willen we met onze sector ook meer en meer de transitie mee maken naar een circulair Vlaanderen. De manier waarop we het ondernemerschap vormgeven en mensen tewerkstellen, willen we zich meer en meer laten manifesteren in een activiteit die ook een meerwaarde betekent voor onze omgeving en voor de planeet, voor het klimaat.

Lynn

Laten we eens dieper toespitsen op die structurele mechanismen die achter die jobkansarmoede zitten. Want er zijn er wel wat.

Sonja

Onderwijs lijkt me daar zeer bepalend in. Het begint natuurlijk al met de vraag of de vaststelling: zijn de ouders van de betrokkenen in kwestie aan het werk of niet. Als je de armoedecijfers erbij neemt of je kijkt naar structurele armoede: het feit dat je uit een gezin komt waar men bijvoorbeeld geen inkomen heeft uit arbeid of dat men -een beetje zoals Eva zegt- een brokkelparcours kent, is zeer bepalend. Dat kies je niet natuurlijk. Als kind kies je niet waar je geboren wordt, maar dat is wel zeer bepalend voor je latere kansen.

En dan dat onderwijs. Je zou toch mogen veronderstellen dat in onze samenleving, die toch al bij al als vrij welvarend wordt beschouwd, het onderwijs eventuele mindere kansen corrigeert. En dat het onderwijs het beste uit elk kind eruit kan halen. En het beste voorbereidt op later zijn weg vinden in het leven. En ik vind niet dat we daar zijn. Het is meer dan de kwaliteit van het onderwijs die achteruit gaat.

Ik vind ook de vaststelling dat er zoveel jongeren zijn die al structureel achterstand hebben, die blijven zitten, het gekende watervaleffect, die altijd maar zakken, zakken, zakken, om dan uiteindelijk eventueel een school te verlaten zonder diploma: dat is een zware structurele handicap. Het is zeer jammer dat het onderwijs dat niet beter corrigeert.

En dan begint het nog maar. Dan komt iemand op die arbeidsmarkt. Al naar gelang waar je dan terecht komt, in welke uitkering of geen uitkering, dat is dan ook zeer bepalend. Want in het ene geval gaan we de weg naar werk faciliteren en aanmoedigen, of we gaan dat verplichten. Of we gaan het gewoon verbieden, we gaan het eigenlijk onmogelijk maken. Dan kom je tot de eigenaardige situatie dat er mensen zijn die willen werken, maar die het eigenlijk bijna wordt afgeraden. Dat is onbegrijpelijk. Dus als we daar iets op uitzoomen -los van de thuissituatie, die is wat ze is- is dat het onderwijs dat te weinig corrigeert.

Eva

Dat doet me denken aan een grafiek die bestaat van 20 jaar, dus van 1999 tot 2021, over de correlatie tussen de werkzaamheidsgraad en de scholingsgraad. En daar zie je dus drie lijntjes. Kortgeschoold is de onderste lijn en dus minst werkzaam, middengeschoold en hooggeschoold. En daar zijn eigenlijk twee vaststellingen aan die grafiek. Eén, dat dat zo is: dus hoe lager geschoold, hoe minder kans om aan het werk te zijn. En twee, en dat vind ik eigenlijk nog veel erger, is dat die lijn over die 20 jaar ook nauwelijks bougeert. Ondanks alle inspanningen die er gedaan worden op die arbeidsmarkt, aan maatregelen, zie je dat we er eigenlijk niet in slagen om die groep van kortgeschoolden meer aan de slag te krijgen. En dan inderdaad: de combinatie van het opgroeien in een gezin waar er wel of niet gewerkt wordt, de scholingsgraad, de kansen die dat verder biedt, creëert eigenlijk van in het begin, van in de wieg bijna, een waterval aan gevolgen, met bijna een lineaire rechtstreekse lijn naar armoede. En inderdaad, in onderwijs... Ik woon zelf in de Brugsepoort hier in Gent. Dat is een zeer kansarme wijk. Mijn kinderen gaan daar naar school. Het is onbegrijpelijk dat in een welvarend land als België kinderen, medeleerlingen van mijn kinderen, met honger naar school komen, met honger naar huis gaan. Die verhalen die zijn er, die kloppen: de lege brooddozen. Ouders die ook niet de mogelijkheden hebben om zich met het onderwijs van hun kind bezig te houden. We hadden onlangs een kindje op bezoek, die kwam spelen met mijn jongste zoon. En ik was totaal verbaasd over het gebrekkige niveau van... Het kind spreekt Nederlands, maar lezen, zijn leesvaardigheid, negen jaar, dat was eigenlijk ongelooflijk. Hoe die achterstand dan al -vierde leerjaar- zich zo manifesteert. Ze waren samen een spelletje aan het spelen en ze moesten kaartjes voorlezen in het niveau van het beheersen van de Nederlandse taal. Dan weet je dat het daar al begint. En zoals Sonja zegt: men slaagt er onvoldoende in om die achterstand weg te werken. En dat is bijzonder en structureel problematisch.

Lynn

Laten we dan misschien ook eens kijken naar de beeldvorming. Want als je de media een beetje volgt, of ook soms krasse politieke uitspraken, het imago van iemand die langdurig werk zoekt: dat stimuleert ook niet bepaald. Ik weet niet hoe jullie dat ervaren?

Eva

Dat het alles behalve zijn eigen schuld is. Ik zeg dat nu wat kort erdoor. Ik weet: het is een veel genuanceerder beeld dan dat. Maar ik heb door de jaren dat ik deze job doe vastgesteld dat we veel meer evolueren naar een culpabiliseringsmodel: het ligt aan het individu. Die moet maar zien dat hij de kansen zelf neemt als hij ze niet krijgt. Ik ben er niet van overtuigd dat dat zo is. Je zult inderdaad maar -tussen haakjes- in het verkeerde nest geboren worden, waar er om allerlei heel complexe redenen, die eigenlijk inherent verbonden zijn aan problemen in de samenleving, ... Dan is het niet zo evident om daar uit te geraken. Ik vind de beeldvorming vreselijk, omdat dat stigma mensen nog meer naar beneden duwt. Het is niet helpend om te zeggen: 'Het is jouw fout, het is jouw verantwoordelijkheid'. De mentale bandbreedte van iemand die in armoede leeft wordt zodanig in beslag genomen door overleven. Als je dat weet kan je niet verwachten dat zo iemand dan inderdaad in staat is om in te gaan op vacatures, ingewikkelde systemen moet leren kennen om digitaal te solliciteren, contacten te leggen met allerlei instanties. We verwachten eigenlijk veel te veel van een groep van mensen die daar op dat moment eigenlijk niet de mogelijkheden voor heeft.

Lynn

Spelen die stigma's bij werkgevers? Want er wordt vanuit onderzoek wel gezegd, dat er heel veel kenmerken zijn van mensen die langdurig zonder job zitten die niet aantrekkelijk zijn voor een werkgever.

Sonja

Ja, ik denk dat dat wel speelt. Misschien eerst over het punt wat Eva aanhaalt: de culpabilisering. Ik denk dat dat zich op alle vlakken voltrekt. Dat ziet ge aan alles in de samenleving.

Mensen die zwaarlijvig zijn: het is je eigen schuld. Of mensen die ziek zijn: ze hadden maar beter voor zichzelf moeten zorgen. Mensen die werkloos zijn: hadden ze maar beter gestudeerd. En dat is natuurlijk makkelijk om te zeggen als je zelf in een goede positie zit. Er is soms toch wel wat een gebrek aan inleven van anderen in de situatie zoals ze is. Mensen kunnen dat niet altijd goed en blijven vaak nogal op hun eigen gelijk staan. De tijdgeest en de onzekerheid maakt het bijna nog makkelijker om in zo'n tweedeling te denken.

Vanuit het standpunt van werkgevers: en nu moet ik even ingaan op wat wij horen van bedrijven. U kent het probleem: er is krapte, men vindt geen volk, vacatures geraken moeilijk ingevuld, de vervanging blijft uit, enzovoort enzoverder. En dan heeft men een vacature: mensen komen zich aandienen. En dan zullen daar wel mensen bij zijn die zeer duidelijk laten verstaan dat ze eigenlijk niet geïnteresseerd zijn in de job. Dat zijn voorbeelden of dat zijn verhalen en die zullen er zeker zijn. Maar dat gaat natuurlijk rond, dat wordt aan elkaar doorverteld. En voor je het weet, voedt dat een idee van: zie je wel, het is omdat men zelf niet wil.

Dus in die zin: als je een beetje met een blik van veraf kijkt naar een aantal trends en cijfers, dan gaat het niet op om louter te zeggen: het is de schuld van. Er zullen er wel bij zijn die het een beetje laten hangen. Dat zien we binnen VDAB ook. Mensen die echt willens nillens niet

reageren, niet ingaan op een uitnodiging, geen kansen nemen als ze worden aangeboden. Die groep is er ongetwijfeld.

Maar er is ook een structureel probleem. En dat heeft minder te maken met de motivatie van mensen, maar eerder ook met hoe maatregelen, systemen, incentives niet op elkaar inwerken, elkaar tegenwerken. En dat is een veel moeilijker debat dan zeggen: het is de schuld van iemand. Hij had maar beter zijn best moeten doen. Dat is de makkelijke weg. De moeilijke weg is veel, veel lastiger.

Eva

Voor mij gaat het zoeken naar oplossingen en fundamentele systemische veranderingen, ook echt in ons economisch bestel, hoe de economie vandaag georganiseerd is. En dan ga ik ook terug naar wat een duurzame job is. Heeft dit toekomst op de manier dat we het vandaag doen, als je weet dat daar zoveel mensen slachtoffer van worden, als ik het zo mag noemen, uitvallen uit een systeem dat hen niet op een duurzame manier kan tewerkstellen? Integendeel.

Sonja

Ik denk in alle eerlijkheid dat we daar een andere klemtoon leggen. Waar wij vanuit Voka heel zwaar naar kijken: we kunnen nog zoveel debatten houden over onderwijs, over activeringsbeleid. Maar als ik heel zwaar resumeer, ligt de kern in se in economische groei. Als er geen economische groei is, is veel niet betaalbaar. Onze hele vergrijzingskost, ons gezondheidsapparaat: alles is geschraagd met economische groei. En wij leven inderdaad in een relatief kleine, open economie die bijzonder competitief is. We moeten voortdurend vechten met andere landen om te maken dat bepaalde activiteiten hier blijven. We hebben ook een hoge loonkost, wat ook maakt dat er veel wordt gevraagd. Een uur moet renderen. En dat heeft inderdaad ook wel wat het risico dat mensen die het wat moeilijker hebben daar nu geen plaats meer gaan vinden, of nog moeilijker een plaats vinden. Want voor een bedrijf: een uur is een uur. Het moet draaien, het moet ook allemaal nog rendabel zijn. Dat maakt ook dat er niet altijd zo heel veel marge is om soms wel wat te exploreren en te verkennen, en misschien wat kansen te geven aan mensen die wel wat meer kansen zouden moeten hebben. Omdat het net zo nijpend en zo competitief is in een aantal sectoren. Daar moeten we wel realistisch in zijn, denk ik.

Lynn

Hoe zie jij dan de maatschappelijke rol van werkgevers?

Sonja

Een bedrijf maakt niet alleen winst of moet niet alleen ondernemen, maar moet er natuurlijk ook voor zorgen dat het bijdraagt tot een beetje een betere wereld, tot een duurzame wereld. Zeker op het vlak van klimaat staan we voor grote uitdagingen en daar zullen ondernemers ook wel de oplossingen moeten aanreiken.

Lynn

En als het gaat om het creëren van kansen voor specifieke doelgroepen: vind je dat ze daar meer verantwoordelijkheid mogen nemen?

Sonja

Wel, sommigen zullen daar al heel veel verantwoordelijkheid in nemen en anderen niet. Ik denk dat we daar zeer realistisch in moeten zijn. We moeten niet alle bedrijven over dezelfde kam scheren. Er zijn er die daar, wat mij betreft, in excelleren. En die dermate veel inspanningen doen, dat wij ons soms afvragen: 'Is dit nog de rol van een onderneming?' Ik verklaar mij nader. Als mensen binnenkomen en zich moeten integreren, dan zoekt men stageplaatsen voor inburgeraars. De leerlingen die op school zitten, zoeken stageplaatsen. Het duaal leren wordt een stuk gedaan in samenwerking met het bedrijf. Langdurig werkzoekenden zoeken stageplaatsen. In het kader van sociale economie spreken we over doorstroomtrajecten.

Maar daar is op een gegeven moment wel een limiet bereikt. Elkeen van ons die ooit al een stagiair in huis heeft genomen, weet wat dat is. Het is niet zomaar: hier begin maar. Je moet daarmee bezig zijn. Je moet andere mensen ook een stuk vrijstellen om daar zorg voor te dragen. En daar wel zijn limieten aan. Een bedrijf kan niet oneindig mensen opnemen en als het ware de rol van onderwijs of de rol van VDAB beginnen overnemen.

Er zijn daarentegen ook bedrijven die, wat dat betreft, bijna geen inspanningen leveren. Die zijn er ook. Die daar geen marge of geen politiek of geen beleid rond voeren. Dus er is zeker nog ruimte voor verbetering. Maar we moeten ook niet overdrijven in het organiseren van allerlei maatschappelijke taken binnen bedrijven.

Lynn

Nee, maar is misschien één van de problemen daarin niet ook dat het allemaal over heel tijdelijke, korte maatregelen gaat, waardoor een werkgever misschien verhoudingsgewijs heel veel investeert in iemand die eigenlijk maar een hele korte tijd blijft en dat er uit die stages, uit die trajecten niet altijd die duurzame job volgt. Dat zien we toch ook vaak, dat mensen zeggen: 'Ik heb al zoveel stages gedaan, daar en daar en daar en daar en daar, maar ik heb nog altijd geen job. Of ik heb al die opleiding en die opleiding gevolgd bij VDAB en dit en dat, maar ik heb nog altijd geen job'. Dus er is toch ook ergens iets dat daar niet helemaal stroomt zoals het zou moeten stromen.

Sonja

Ja, ik denk dat dat correct is. En wat ik ook soms wel zie, is dat bedrijven zelf ook zeer onzekere tijden tegemoet gaan. En soms ook maar -dat is te korte termijn, maar goed- zelf één, twee kwartalen vooruit plannen. Wat ook betekent dat men soms niet altijd lange engagementen wil aangaan naar tewerkstelling of naar langdurige trajecten toe, omdat men soms ook niet weet of er volgend jaar nog wel evenveel marge en ruimte is. Ook dat is een economische realiteit voor veel bedrijven, die maakt dat zij ook ergens beperkt zijn in het geven van kansen, omkaderingen. Ergens stopt het wel en voor sommigen stopt dat heel vlug en anderen hebben veel meer marge.

Het hangt allemaal af van de maturiteit van het bedrijf, hoe winstgevend het is, hoe goed het gaat, in welke sector het werkt. Neem een kleine KMO in de bouwsector: dat is iets heel anders dan een internationaal logistiek bedrijf of dan een IT-bedrijf. Dit zijn allemaal parameters die bepalen wat een bedrijf aan kan qua kansen geven, opleidingen geven, stages organiseren. Dat is toch een niet te onderschatten factor.

Lynn

Ja, en die economische realiteit sijpelt ook door in de sociale economie, neem ik aan?

Eva

Absoluut. Het hangt een beetje van de activiteit af. Daar zien we wel verschillen. Bijvoorbeeld, de Kringwinkel doet het eigenlijk zeer goed. Gelukkig is dat een model vanuit een besef dat bij de consument en de klanten groeit: we moeten veel meer inzetten op hergebruik in plaats van zomaar oneindig nieuwe spullen te produceren en consumeren. Dus dat is een zeer goeie zaak. Ondanks het feit dat er concurrentie ontstaat op het vlak van tweedehands kunnen we alleen maar aanmoedigen dat er meer aan hergebruik wordt gedaan in Vlaanderen.

Maar als het gaat over andere, meer commerciële activiteiten, bijvoorbeeld in de biolandbouw, de horeca, toerisme, dan zien we dat dat ook, net als voor elke andere bedrijfsleider, uitdagende sectoren zijn om in stand te houden. En zeker het feit dat de kernopdracht van die organisaties jobcreatie is voor kansengroepen maakt dat de omschakeling of de wendbaarheid, die je als bedrijf nodig hebt, om toch ook een stukje de toekomstige uitdagingen aan te kunnen geen evidentie is.

Lynn

En zijn er ook structurele knelpunten in die sociale economie die jullie zien? Bijvoorbeeld naar indicering toe of toestroom, doorstroom: misschien ook interessant om eens op in te gaan?

Eva

Absoluut. Als we dat vandaag aan onze leden vragen, is de toeleiding inderdaad de grootste uitdaging. En toeleiding betekent: om in een erkende sociaal-economie- onderneming te kunnen werken, moet je -ik zeg het niet graag zo, maar zo is het- gelabeld worden door VDAB. Het gaat over gesubsidieerde tewerkstelling: VDAB doet een onderzoek of je als potentiële medewerker in aanmerking komt om in hetzij collectief maatwerk, hetzij individueel maatwerk aan de slag te kunnen. Wat ons daar bijzonder in bevreemd, is dat dat blijkbaar een heel moeilijk en heel langdurig proces is. We begrijpen dat dat een hele grote organisatie is, ook een logge tanker, die ook maar moet uitvoeren welke regelgeving er op dat moment van tel is. Dat is niet evident. We begrijpen dat ook. Maar we stellen wel vast dat heel veel vacatures heel lang openstaan en dat het toch bijzonder moeilijk blijkt om de juiste mensen naar de juiste vacature toe te leiden. Dus dat is de grootste uitdaging en dat is eigenlijk jammer, want dat zijn arbeidsplaatsen die openstaan aan de ene kant en dus ook een stuk maatschappelijke diensten en activiteiten die wij niet kunnen doen. Maar misschien

nog veel erger: mensen die thuis wachten totdat ze kunnen starten in een job waar ze eigenlijk misschien al heel lang op hopen.

Eva

En op de reguliere arbeidsmarkt: waar liggen daar de knelpunten?

Sonja

Ik kan naadloos overnemen wat hier gezegd is, want we ervaren hetzelfde. Trouwens, het ticket waar Eva over spreekt, de toegang tot maatwerk: we hebben nu ook individueel maatwerk. Dezelfde problematiek, waarbij het toch allemaal heel lang en moeilijk gaat en lang duurt. En eigenlijk hebben wij daar altijd gevraagd -maar ik denk dat we daar generiek in kunnen zijn, of het nu gaat over reguliere of over sociale economie-: ontzorg die werkgever. Wat we willen is dat die deur opengaat en dat die kansen geeft. Maar gans die afwikkeling, die administratie, die goedkeuring, die erkenningen die er moeten zijn: zorg dat dat wat vlotter en een beetje soepeler gaat. En dan zijn we toch nog niet helemaal thuis vandaag. Met deze krapte is er nogal wat frustratie bij veel bedrijven die soms van mening zijn: geef ons de mensen en wij zullen ze wel zelf opleiden. En dan heeft men toch soms wat de indruk dat er eigenlijk best wel wat mensen zijn die zouden willen en zouden kunnen, maar die wat opgesloten zitten in een cluster bij VDAB, in een traject waar geen einde aankomt. En die soms denken: enfin, geef die dan toch aan ons. Wij kunnen daarmee aan de slag.

Lynn

Ik zie jou knikken, Eva.

Eva

Ja, en ook omgekeerd. Wij stellen vast dat bijna iedereen die na een langdurige werkloosheid en thuis wachten op een job en tevergeefs zoeken naar een job, dan eindelijk in een traject van de sociale economie terechtkomt: die mensen willen allemaal werken. Als ik rondvraag bij onze leden gebeurt het heel zelden dat daar verhalen zijn van: we hebben hier iemand die echt niet wil werken. Als dat zo is, is daar hoogstwaarschijnlijk een heel gegronde reden voor die dat verklaart. Dus ik geloof inderdaad dat er nog een enorm potentieel is aan mensen die willen werken, maar die, mijn collega spreekt over het fort van de arbeidsmarkt, die daar om de een of andere reden niet binnen geraken. En die mismatch tussen wat er enerzijds dan toch gezocht wordt en anderzijds aan het potentieel aan mensen waarvan dat sociale economie al dertig jaar lang experts zijn om talenten te gaan ontdekken bij mensen die ze zelf op dat moment ook niet meer kennen en weten en ook zelf nooit hebben kunnen benutten. Maar de vaardigheden die daarvoor nodig zijn: dat is geen evidentie om die te gaan ontginnen. Dat was trouwens, ik vond het schitterend, een citaat van Lode Goderis op het congres van Herwin twee jaar geleden. Die zei: 'Het wordt dringend tijd dat reguliere werkgevers kijken naar de sector van de sociale economie. Jullie pionieren al dertig jaar in het creëren van een job op maat voor mensen. Dit is wat deze arbeidsmarkt nu nodig heeft. Willen werkgevers mensen vinden?' Ik blijf erbij: de mensen willen werken, ze kunnen werken, iedereen heeft talenten en het gaat erover hoe je zo goed mogelijk in een context inzet.

Lynn

Lopen werkgevers warm voor individueel maatwerk?

Sonja

Vooreerst: de term heeft het nadeel dat hij weinig gekend is. En mijn persoonlijke mening is, ik vind dat de term ook niet goed is. Het zegt alles en niks. Wat is dat nu: maatwerk? Als ik zeg aan een bedrijf: 'Ah ja, er bestaat ook nog individueel maatwerk', dan weten ze niet wat dat is. Wat is dat dan? Is dat dan een premie? Is dat begeleiding? Is dat een doel, een ambitie? Wat is dat nu? Voordien was er de Vlaamse Ondersteuningspremie, de VOB. Het heeft lang geduurd, maar eindelijk was die VOB gekend. En toen dat hij min of meer gekend was, heeft men hem afgeschaft en daarvan: op naar maatwerk. Je moet de taal spreken van een bedrijf. Een bedrijf kent een RSZ-korting. Dat begrijpen ze. Niet doorstorting bedrijfsverheffing. Dat kent men. Men kent een premie of een subsidie. Maar maatwerk? Wat is maatwerk? Vraag dat dan aan eender wie op straat en niemand gaat u kunnen zeggen: 'Maatwerk? Ja, dat is, ja, ...' en dan gaat ge een hele wollige uitleg krijgen. Dus het probleem daarvan vind ik dat dat puur marketingbewijs geen goeie term. Maar goed, het is wat het is. Men heeft het zo beslist, want het staat zo in het decreet. En we gaan daar, denk ik, veel moeite voor moeten doen om die nu goed te promoten. Wij hebben die trouwens zelf vanuit Voka ook willen promoten. Maar in alle eerlijkheid: we staan wat op de rem omdat we zien dat het niet goed loopt. De procedure zit niet goed. Het is te lang wachten. Dus het heeft geen zin om reclame te maken voor iets wat eigenlijk in de backoffice niet goed loopt. Dan kan je beter even wachten en zorgen dat alles vlotjes gaat en er dan pas mee beginnen uitpakken.

En ik denk, ja, de campagne, ten spijt: campagnes werken niet. Campagnes met een affiche en een bushokje: dat slaagt niet aan. Veel bedrijven weten ook niet wat dat is.

Ik denk dat men soms ook wel de bedrijven overschat. In die zin: we zijn een KMO-land. Verwacht daar niet te veel van het hele HR-gebeuren. Dat is niet zo uitgebouwd als wanneer we spreken over een groot internationaal bedrijf met duizenden werknemers. Dat is eerder de uitzondering. Dus in een KMO heb je toch vaak één man die alles moet doen. En dat is dan bij wijze van spreken de lonen berekenen, de vakantiedagen plannen en organiseren, en dan nog links en rechts kijken naar wat aanvullende voordelen. En die moet dan daar zich ook allemaal mee gaan bezighouden. Maar dat gaat niet. Die begrijpt dat beleid ook niet. Eigenlijk zouden we moeten kijken in uw bedrijf: welk soort skills heb je nodig? Welke soort taken moeten er gebeuren? Om dan te kijken: hoe kun je dat allemaal op de best mogelijke manier gaan clusteren naar volwaardige functies. Maar dat is zo'n vorm van engineering, dat de meeste bedrijven daar echt geen verstand van hebben. Die hebben daar nooit rond moeten werken. En dus dan begrijp ik wel dat Lode Goderis en anderen zeggen: kijk naar de sociale economie.

Ik denk trouwens ook dat ook de preventiediensten zelf in deze een cruciale rol zouden kunnen spelen. Dus er is wel wat expertise daarbuiten bij sociale economie, bij preventiediensten, bij bemiddelaars, die daar veel meer dan vandaag een aanbod zou

kunnen doen naar bedrijven, die daar een dienstverlening zou kunnen aanbieden om hen te helpen die puzzel gelegd te krijgen.

Eva

Dat is natuurlijk wat de sociale economie doet. Dat is die expertise. En ik weet dat er bij de start van individueel maatwerk of bij het ontwerpen van het concept ook heel hard gekeken werd naar de sociale economie om die begeleiding te voorzien op die reguliere werkvloeren. Dat lijkt natuurlijk een logische vraag, want we hebben die expertise: het begeleiden van mensen op de werkvloer. Maar je mag natuurlijk niet onderschatten dat we dat vandaag doen en die expertise opbouwen binnen de specificiteit van een collectieve context, waarin het DNA van de organisatie gericht is op het tewerkstellen van kansengroepen. Daarmee bedoel ik dat als je bij één van onze bedrijven op bezoek gaat en je praat met de directeur of ik weet niet wie van het bedrijf, dat elke activiteit die daar gebeurt altijd gebeurt vanuit de reflex van: dit kunnen we wel doen, want dit creëert een job die toegankelijk is voor de medewerker, waarin hij of zij kan groeien, waarin dat we dit of dat kunnen doen. En dat hebben we geprobeerd, maar we zijn daarmee gestopt wegens te moeilijk. Dus die reflex zit constant van: kunnen we een activiteit uitbouwen ja of nee, in functie van de mogelijkheden en dus ook de beperkingen van de medewerkers waarmee we werken.

De context binnen een regulier bedrijf is natuurlijk totaal anders. Dat is heel legitiem. Daar ligt ons probleem niet. Alleen de vraag of de veronderstelling dat diezelfde medewerker die eigenlijk de collectiviteit van die context nodig heeft om goed en even productief te kunnen functioneren: je kan niet zomaar veronderstellen dat dat even succesvol gaat zijn in een context die gericht is op winst maken. Ik ga er wat kort door. Maar daar komt het eigenlijk wel op neer. En Sonja geeft ook aan: waarvoor de expertise toch een stuk ontbreekt. Hoe gaan we zoeken op maat van iemand die dan toch een rugzakje geeft en soms al jarenlang - wat was uw terminologie- de jobkansarmoede met zich meedraagt.

Dus ik vind dat eigenlijk geen evidente verwachting naar reguliere werkgevers, ondanks het feit dat ze daar begeleiding voor kunnen inkopen en te veronderstellen dat dat dan allemaal maar gaat lukken. Dus ik ben bijzonder benieuwd. Want Herwin stelt ook het recht op werk voorop. We willen dat iedereen een job kan hebben, uiteraard in een zo ruim mogelijk economisch model, zeker ook binnen de reguliere economie. Maar of het een succes zal worden voor mensen die specifieke noden en behoeftes hebben om een zekere mate van productiviteit te realiseren? En dan ook waarschijnlijk nooit de 100%, terwijl in bedrijven toch de verwachting is 150% en meer: denk aan de hoge productiviteitsvereisten. Daar ben ik toch nieuwsgierig naar: of het individueel maatwerk succesvol zal zijn.

Lynn

Misschien nog een thema om op in te pikken: de doorstroomfetisj die er toch wel leeft. Dat kwam bijvoorbeeld ook aan bod in het gesprek met Paul De Beer en Wim van Lancker. Waarom kiezen we er als samenleving eigenlijk voor om mensen die zich heel comfortabel voelen bijvoorbeeld in de sociale economie bijna te dwingen richting een doorstroom, omdat de begeleiding maar beperkt is in tijd en het budget misschien maar beperkt in tijd is?

Waarom? Waarom mogen die niet gewoon daar dat plekje behouden? Ik vroeg mij af hoe jij daar naar kijkt.

Eva

Ik deel die mening volledig. Ik heb eigenlijk een allergie aan de participatieladder. Ik vind dat een bijzonder hiërarchisch model van hoe de werkende klasse kijkt naar mensen die op een andere manier aan de samenleving kunnen participeren. Dat is echt wel van boven naar beneden kijken. Ik vind het zeer legitiem als iemand die zich goed voelt, die op een manier bijdraagt aan de samenleving, deeltijds, voltijds, het maakt mij niet uit, een deel gesubsidieerd, volgens welk statuut en volgens welke tewerkstellingsmaatregelen, het maakt mij niet uit, ... Mijn persoonlijke visie is dat het een collectieve plicht is als samenleving om te aanvaarden dat dat voor een hele grote groep en groeiende groep van mensen misschien het hoogst haalbare is wat voor hen mogelijk is, als we dan toch hiërarchisch kijken.

En moeten we dat dan gaan veroordelen van: 'Oei, maar ja, ze zitten nog niet op trede 5 of 6 van die participatieladder'? Ik ben het daar niet mee eens. En het zou een heel grote kentering zijn als we daar als samenleving voor een grote groep van mensen een solidariteit voor uitdragen. Dat maakt deel uit van waarom we belastingen betalen. En ik denk dat zo iets kan werken op voorwaarde natuurlijk iedereen op zijn plek zit.

En je moet mensen niet in een gesubsidieerde kostelijke vorm van tewerkstelling houden als dat niet nodig is. Dus ik ben de eerste om ervoor te pleiten om mensen die groeikansen en ontwikkelingskansen hebben, en die inderdaad kunnen doorstromen naar een werkgever, waar ze meer kunnen verdienen, die misschien ook wat meer aanzien geeft, die inderdaad verlost kunnen worden van het stigma dat aan sociale economie hangt, die zich goed voelen. Ik denk dat het de taak is van elke werkgever om medewerkers daarin te stimuleren.

Maar er is evengoed een grote en helaas misschien te grote groep van mensen voor wie die kloof toch niet te overbruggen valt. En dan mogen zij wat dat mij betreft voor onbepaalde duur in de maatwerkbedrijven werkzaam blijven.

Sonja

In alle eerlijkheid: we hebben zelf vroeger ook altijd aangedrongen op doorstromen. We hebben daar zelf ook altijd zwaar op gehamerd dat dat moest gebeuren. Is dat nog nodig? Ik denk dat de hele doorstroomdiscussie een budgettaire discussie is. Want daar begint en eindigt het mee. Eva heeft het al gezegd: een tewerkstelling in een collectief beschutte omgeving, dat vraagt inderdaad een bepaalde investering, dat vraagt een bepaald budget. We moeten daar niet flauw over doen. Want het is toch een loonsubsidie, een begeleidingssubsidie die daarbij komt kijken. En die moet natuurlijk betaald worden. Dus de Vlaamse begroting is ook niet oneindig. Die is wat ze is. Er zijn vele noden in Vlaanderen, dat zie je ook. De ene keer gaat het over de handicaptenzorg waar wachtlijsten zijn. Of het gaat over de kinderopvang. Noem maar op, het is oneindig wat dat betreft. Maar men heeft maar een beperkt aantal middelen. En dat zie je natuurlijk: op het moment dat een begroting wordt opgemaakt alles op tafel wordt gelegd. En dan wordt er links en rechts geschraapt,

verschoven, geheralloceerd, enzovoort. En in de kering spreken we dan wel over een budget binnen werk van een paar miljard. En daarbinnen zal het moeten gebeuren.

Dus als ik eerlijk ben, is dat in feite het debat achter doorstroom. Dat is de vraag: waar gaan wij dat geld halen? En ik ben ook zo eerlijk om toe te geven: het is natuurlijk ook te simplistisch om dan te zeggen: 'Maar wacht eens even, als we die laten doorstromen en die persoon vertrekt, vanuit de sociale economie, en we plaatsen die morgen in een regulier bedrijf...'. Het is natuurlijk ook onnozelen om te denken dat die dan ineens in 1, 2, 3 volledig rendabel zonder subsidie aan het werk kan gaan. Dat is ook niet het geval. Misschien wel aan wat minder ondersteuning. Maar misschien ook niet helemaal zonder. Dus die realiteit moeten we ook wel erkennen.

Natuurlijk, ik zoom weer uit. We kijken naar de Vlaamse begroting. Maar in feite moet je kijken naar alle middelen, ook naar de federale begroting. We hebben het over mensen die in de werkloosheid zitten. We hebben het over mensen die misschien in de langdurige ziekte zitten. Die dragen een uitkering mee. Maar die uitkering wordt eigenlijk federaal betaald. Mochten we natuurlijk zeggen: in plaats van die uitkering aan al die mensen te geven, passief, waar ze thuis zitten, en al of niet terug aan het werk mogen, laat ons die uitkering een deel als ondersteuning mee inzetten naar een tewerkstelling. Dan moeten we misschien geen, ik zeg maar wat, 15.000, 20.000, 30.000 per jaar betalen, puur passief. Maar dan kunnen we een deel daarvan misschien gebruiken als een loonsubsidie. En dan is iemand ondertussen aan het werk. Een win-win, zou ik denken. Want één: we gaan minder uitkering betalen. En hij is ondertussen nog op een of andere manier toch actief in de samenleving, draagt misschien zelfs nog wat bij, ontlast ook een aantal anderen in de vorm van wat meer handen aan de ploeg. Dus in die zin valt er misschien wel veel te zeggen voor een uitbreiding van sociale economie of ondersteuning. Ik heb het nu niet over de collectieven in het algemeen. Maar een ondersteuning in het algemeen van mensen die het wat moeilijk hebben. Maar dan moet je dwars door al die uitkeringen en door al die begrotingen heen kunnen kijken: kunnen we niet een deel van die middelen gebruiken als een ondersteuning?

Lynn

Ik zie dat je wil reageren.

Eva

Sonja pleit voor uitbreiding van sociale economie. Herwin heeft een terugverdien-effect berekend. We hebben berekend dat je eigenlijk een terugverdien-effect creëert als we de kost weghalen die vandaag federaal is voor werkzoekenden, de werkloosheidsuitkering, en die persoon die werkzoekend aan de slag laten gaan door middel van een Vlaamse sociale tewerkstelling. Er zit een winstgevend model achter voor de federale overheid als we abstractie maken van het Vlaamse en federale niveau van 14.500 euro per medewerker per jaar. Dat betekent dus dat we becijferd hebben dat de netto winst per medewerker per jaar door de meerwaarde wordt gecreëerd door de medewerker zelf. Hij betaalt belastingen. En er is ook een effect van meer preventie rond gezondheidszorg, dus minder ziek. Zijn kinderen groeien op in een gezin waar er gewerkt wordt. De overheid: er komen middelen binnen. Het bedrijf: er zijn toegevoegde waarden die gecreëerd worden. En dit geeft dus een netto

positief resultaat, afgezet tegenover de kost van de werkloosheid en alle andere kosten die verbonden zijn aan het werkloos zijn versus het activeren van iemand door middel van een job in een gesubsidieerde context. Rekening houden met misschien zelfs een stukje verdringingseffect van het feit dat die persoon dan niet in de reguliere economie werkt. Dus moesten we niet in het bijzonder complexe land leven zoals het vandaag georganiseerd is -en voor alle duidelijkheid: ik ben niet, aan het pleiten voor de staatshervorming, dat is niet mijn taak-, maar het klopt dat er eigenlijk een groep van mensen is die vandaag aan de samenleving veel geld kost, en die op een heel andere, effectievere manier met dezelfde middelen en met dezelfde inbreng van middelen zou kunnen geactiveerd worden.

Lynn

Binnen het sectorproject van SAAMO, waar deze podcastreeks uit gegroeid is, is er ook de nood aan regelluwe experimenteerruimte, statuutoverschrijdende maatregelen. Die nood is groot, want wij experimenteren met Buurten zonder Langdurige Werkloosheid en ook daar heb je mensen met heel veel verschillende profielen, mensen met werkloosheid, mensen met een invaliditeitsuitkering, mensen met een LDE-statuuut (wordt dat nu ook individueel maatwerk?), heel veel verschillende systemen dus waarbij in een ideale wereld, zoals in het Franse model, die uitkeringen in een pot gaan en een stuk daar bovenop subsidie vanuit de overheid. En van daaruit worden de lonen dan betaald en zijn er contracten van onbepaalde duur en worden mensen er algemeen beter op qua levenskwaliteit, maar ook hun buurt. Dus je hebt daar ook een enorme terugwin-systeem in.

Sonja

Ik volg jullie allebei. Om die reden zouden jullie eigenlijk ook allebei moeten pleiten voor een staatshervorming, want wat hier gezegd wordt is algemeen gekend, iedereen onderschrijft dit: we zouden veel meer kunnen doen. Maar zolang het land ingedeeld is op de manier zoals vandaag en eigenlijk de kosten en de baten niet in één hand zitten, kun je gewoon niet werken op dit soort van creatieve gedachten. Want dat is het. Je zegt: in plaats van mensen te financieren voor thuis, gaan we ze eigenlijk een stukje ondersteunen richting werk of opleiding enzovoort. En ik denk dat daar immens veel mogelijkheden zouden zijn, maar dan moet je wel de bevoegdheid en de zeggingskracht hebben om iets met die middelen te doen. En dat is vandaag helemaal het geval niet.

En dus elke euro -ik zet het een beetje op scherp, dat maakt het ineens duidelijk- die gaat naar sociale economie is een euro minder die gaat naar een subsidie voor innovatie. Of is een euro minder die gaat bijvoorbeeld naar een RSZ-korting. En dat maakt ook -misschien een beetje belachelijk- dat we ook wat dat betreft in het doorstroomdebat vaak wel wat tegenover elkaar komen te staan. Omdat werkgevers natuurlijk zeggen: 'Ja, maar wacht eens even. Al die steun naar sociale economie: is dat allemaal wel goed besteed, is dat niet wat te veel gesubsidieerd?' En omgekeerd: 'Ja, onze loonkost is ook hoog en wij vinden geen mensen'. En dus daardoor zitten we een beetje tegenover elkaar, terwijl daar in se veel meer mogelijk zou zijn.

Lynn

In al die strubbelingen, of te midden van al die strubbelingen, heb je dan nog die kwetsbare mensen die daar zitten te wachten en wel willen en niet kunnen.

Eva

Dus voor de euro die minder naar RSZ-kortingen of andere gaat, stellen wij dat de euro die minder in sociale economie geïnvesteerd wordt, misschien wel leidt tot 2 euro meer kosten, aan Vlaanderen en federaal, voor mensen die vanuit het gebrek aan een job, het gebrek aan een structuur, terug in een verslavingsproblematiek verzeilen, justitiële problemen. Het was ooit een burgemeester van Vilvoorde die zei: 'Ik investeer liever in sociale economie dan dat ik ze daarna van straat moet halen'. Ik ga er nu bijna wat onrespectvol door. Niet dat er een één-op-één verband is tussen het niet hebben van een job en criminaliteit, maar er is uiteraard wel een correlatie tussen. Dus ik denk dat we niet zomaar mogen zeggen: 'Een euro minder in sociale economie...'. Het is vooral ook: wat is de meerkost aan de samenleving van mensen die werkloos zijn?

Lynn

Ik kijk eens naar de tijd en ik denk dat het goed is dat jullie nog een afrondende gedachte meegeven. Misschien met als focus toch hoe we die arbeidsmarkt beter kunnen maken of toegankelijker voor die meest kwetsbaren.

Eva

ik wil echt ook wel benadrukken: Vlaanderen levert al belangrijke inspanningen als het gaat over sociale economie. De Kringwinkel is eigenlijk een voorbeeld binnen Europa, van hoe sterk dat dat model is. Het is uitgebouwd zowel op vlak van hergebruik als van tewerkstelling. Ik denk dus dat we zeker veel hebben om trots op te zijn in Vlaanderen.

Maar wat ons betreft mag er nog meer. En we zien inderdaad ook de hele grote groeiende groep van mensen die geen job hebben. Ik denk dat we moeten erkennen en investeren en durven investeren in toch een groter potentieel voor tewerkstelling in de sociale economie. En ik hoop dat de begrenzing die er vandaag op zit -dat is echt wel een plafond van het contingent- dat die bij de volgende regering radicaal wordt losgelaten. Dus onze hoop is dat er meer slagkracht en meer sociaal ondernemerschap kan komen, maar vooral met als belangrijke doelstelling: meer mensen aan de slag.

Sonja

Nu komen er groepen naar bedrijven, naar een arbeidsmarkt, die het moeilijker hebben, maar waar ook wel wat inspanningen voor nodig zijn om die aan het werk te houden. In de vorm van begeleiding, maar evengoed in de vorm van opleiding. Die mensen zijn niet zomaar in 1, 2, 3 inzetbaar. Een deel zal naar sociale economie gaan, maar een deel van de mensen waarover we spreken, komt ook naar de reguliere bedrijven en die moeten opgeleid worden. En daar zijn inspanningen voor nodig, op een of andere manier. En dan vinden wij dat wat jammer dat eigenlijk dat debat te weinig wordt gevoerd. We kunnen leven met het feit dat de Vlaamse regering heeft gezegd: we gaan minder investeren in het stimuleren van de vraag, want de vraag is er, maar we vinden het jammer dat er niks in de plaats gekomen is,

namelijk laat ons dan bedrijven helpen om dan te investeren in die mensen. En eigenlijk hadden wij gehoopt dat er op dat vlak beleidsmatig een beetje een shift zou gekomen zijn en die hebben we niet helemaal gezien. Dus dat is wel onze vraag, dat daar bedrijven een stukje wel in worden gestimuleerd of worden ontzorgd door hen daar een stuk in te helpen, onder andere door samenwerking met sociale economie.

Lynn

Dank jullie wel voor jullie tijd.

Eva en Sonja

Alsjeblieft. Graag gedaan.

Bedankt, voor je betrokkenheid. Deze podcast werd gemaakt door SAM, Steunpunt Mens en Samenleving en SAAMO voor het STERK werkproject. De muziek danken we aan de mensen van 2060Jam. De montage werd gedaan door Motcha. Extra duiding vind je in de tekst bij elke aflevering.